

بزهکاری اطفال

تألیف:

مجتبی عباسی

عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور

مجمع علمی و فرهنگی مجد

عنوان و نام پدیدآور	بزهکاری اطفال/مؤلف مجتبی عباسی
مشخصات نشر	تهران: مجد، ۱۳۹۴.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۳۴۰-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	نوجوانان بزهکار
موضوع	نوجوانان بزهکار -- ایران
موضوع	کودکان -- ایران -- وضع اجتماعی
موضوع	دادگاه‌های اطفال و نوجوانان -- ایران
رده بندی کنگره	۱۳۹۴ ۴۲/ع HV۹۰۷۶
رده بندی دیویی	۳۶۴/۳۶
شماره کتابشناسی ملی	۳۶۸۸۳۶۴

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است. موارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

بزهکاری اطفال

تألیف: مجتبی عباسی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۴ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصراً «مجد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، خیابان ۱۲ فروردین، تقاطع خیابان وحید نظری، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۹۶۳۳۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۳۴۰-۰

ISBN: 978-600-193-340-0

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تمریزات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

شعبه بزد: خیابان فرخی بزدی، مجتمع تجاری شقایق، طبقه هم کف - تلفن: ۳۶۲۶۸۶۷۰ ۰۳۵

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸ فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید میرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می‌شود.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۱
مقدمه.....	۱۵
فصل اول: کلیات و تعاریف بزهکاری اطفال	۱۷
بخش اول: کلیات.....	۱۹
بخش دوم: مسئولیت کیفری اطفال.....	۲۱
بند اول: تعریف مسئولیت کیفری.....	۲۱
بند دوم: سیر تحولات تاریخی مسئولیت کیفری اطفال.....	۲۲
گفتار اول: شرایط مسئولیت کیفری اطفال در ایام باستان.....	۲۲
گفتار دوم: مکتب اسلام.....	۲۵
گفتار سوم: مکتب عدالت مطلق.....	۳۲
گفتار چهارم: مکتب اصالت سودمندی.....	۳۳
گفتار پنجم: مکتب نئوکلاسیک.....	۳۴
بخش سوم: سن مسئولیت کیفری.....	۳۶
بند اول: رژیم خاص مسئولیت کیفری در اسناد بین المللی.....	۳۷
بند دوم: نگاهی به سن مسئولیت کیفری در کشورهای مختلف.....	۳۹
بخش چهارم: تعاریف.....	۴۴
بند اول: تعریف بزه و بزهکاری در رویکردهای مختلف.....	۴۴
گفتار اول: تعریف بزه و بزهکاری.....	۴۵
گفتار دوم: رویکرد حقوقی بزه.....	۴۶
گفتار سوم: رویکرد جامعه شناختی بزه.....	۴۷
گفتار چهارم: رویکرد جرم شناسانه ی بزه.....	۴۸
بند دوم: اطفال بزهکار.....	۵۱
گفتار اول: بزهکار کیست؟.....	۵۱
گفتار دوم: طفل بزهکار چه کسی است؟.....	۵۲

۵۷.....	فصل دوم: تقسیم بندی جرایم اطفال و نوجوانان
۵۹.....	بخش اول: جرایم ضد اجتماعی
۶۳.....	بخش دوم: جرایم غیر اجتماعی
۶۶.....	بخش سوم: آمار جنایی جرایم ارتكابی توسط اطفال و نوجوانان
۶۶.....	بند اول: آمار جنایی
۶۷.....	بند دوم: نوع جرایم ارتكابی توسط اطفال و نوجوانان
۶۷.....	گفتار اول: جرایم علیه اشخاص
۷۲.....	گفتار دوم: جرایم علیه اموال
۷۳.....	گفتار سوم: جرایم بر ضد نظم عمومی جامعه
۷۵.....	بخش چهارم: مبانی مسئولیت کیفری اطفال
۷۵.....	بند اول: بیان مبانی حقوقی
۷۵.....	بند دوم: بیان مبانی فقهی
۷۸.....	بخش پنجم: سن مسئولیت کیفری اطفال در قوانین موضوعه ایران
۷۸.....	بند اول: سن مسئولیت کیفری
۷۹.....	بند دوم: مفهوم مطلق و نسبی بودن سن مسئولیت کیفری
۸۰.....	بند سوم: بلوغ، سن بلوغ کیفری
۸۰.....	گفتار اول: بلوغ
۸۱.....	گفتار دوم: سن بلوغ کیفری
۸۱.....	بند چهارم: سن مسئولیت کیفری قبل و بعد از انقلاب اسلامی
۸۲.....	گفتار اول: سن مسئولیت کیفری در قوانین قبل از انقلاب اسلامی ایران
۸۳.....	گفتار دوم: سن مسئولیت کیفری در قوانین بعد از انقلاب اسلامی ایران
۸۷.....	فصل سوم: علل و عوامل ارتكاب جرم توسط اطفال و نوجوانان
۹۰.....	بخش اول: وراثت
۹۱.....	بند اول: اثر ارثی کروموزوم
۹۲.....	گفتار اول: کروموزوم ها و تعیین جنسیت
۹۳.....	گفتار دوم: کروموزوم ها و اختلالات شکلی آنها
۹۵.....	بند دوم: اثر ارثی عامل RH

بخش دوم: عوامل ذاتی غیر ارثی.....	۹۷
بند اول: سن والدین.....	۹۷
بند دوم: سوء تغذیه.....	۹۷
بند سوم: مصرف الکل توسط والدین.....	۱۰۱
بخش سوم: تاثیر داروهای شیمیایی بر والدین و اطفال.....	۱۰۳
بخش چهارم: تاثیر تشعشعات رادیواکتیو.....	۱۰۵
بخش پنجم: حالات هیجانی والدین قبل از زایمان.....	۱۰۵
بخش ششم: عوامل مربوط به دوران زایمان.....	۱۰۷
بخش هفتم: اختلالات روحی و روانی اطفال و نوجوانان.....	۱۰۸
بخش هشتم: اختلالات اجتماعی در محیط زندگی کودکان و نوجوانان.....	۱۱۰
بند اول: در خانواده.....	۱۱۰
گفتار اول: تعریف خانواده.....	۱۱۰
گفتار دوم: اصول و مبانی تشکیل خانواده.....	۱۱۱
گفتار سوم: تحکیم و تعالی نهاد خانواده و پیشگیری از تزلزل و فروپاشی آن (راهبردها).....	۱۱۲
گفتار چهارم: شیوه های تربیتی والدین.....	۱۱۶
بند دوم: مشکلات اجتماعی و نارساییهای آن.....	۱۱۸
گفتار اول: محیط فرهنگی.....	۱۲۳
گفتار دوم: محیط طبیعی.....	۱۲۵
گفتار سوم: محیط اقتصادی.....	۱۲۶
گفتار چهارم: محیط جغرافیایی.....	۱۲۷
بند سوم: تاثیر رسانه های ارتباط جمعی.....	۱۲۸
گفتار اول: تاثیر مطبوعات و نشریات.....	۱۳۴
گفتار دوم: تاثیر سینما و ویدئو.....	۱۳۵
گفتار سوم: تاثیر ماهواره.....	۱۳۵

فصل چهارم: راهکارهای پیشگیری از جرایم اطفال و نوجوانان..... ۱۳۹

- بخش اول: عوامل پیشگیری..... ۱۴۴
- بند اول: عوامل پیشگیری قبل از تولد..... ۱۴۴
- گفتار اول: همکفوی در ازدواج والدین..... ۱۴۵
- گفتار دوم: تغذیه مناسب مادر..... ۱۴۵
- گفتار سوم: حفظ و تامین آرامش روحی مادر..... ۱۴۷
- بند دوم: عوامل پیشگیری بعد از تولد..... ۱۴۷
- گفتار اول: ایجاد محیط سازنده..... ۱۴۸
- گفتار دوم: تامین پرورش و تزکیه در خانواده..... ۱۵۰
- گفتار سوم: تامین آموزش و پرورش در محیط آموزشی..... ۱۵۱
- بند اول: اقدامات خانواده مدار..... ۱۵۲
- بند دوم: اقدامات مدرسه مدار..... ۱۵۲
- بخش دوم: راهکارهای پیشگیرانه..... ۱۵۴
- بند اول: پیشگیری اجتماع مدار..... ۱۵۴
- بند دوم: نقش رسانه ها..... ۱۵۵
- بند سوم: اقدامات پلیس مدار..... ۱۵۸

فصل پنجم: نحوه رسیدگی به جرایم اطفال در ایران..... ۱۶۳

- بخش اول: فرآیند رسیدگی..... ۱۶۵
- بند اول: کانون اصلاح و تربیت..... ۱۶۶
- بند دوم: پلیس ویژه کودکان و نوجوانان..... ۱۶۹
- بخش دوم: فرازونشیب در سیاست کیفری..... ۱۷۱
- بند اول: فرازونشیب..... ۱۷۱
- بند دوم: تشکیلات قضایی..... ۱۷۳
- بخش سوم: تشریفات دادرسی مربوط به اطفال و نوجوانان بزهکار در قوانین ایران..... ۱۷۵
- بند اول: مبانی دادرسی ویژه کودکان و نوجوانان..... ۱۷۵
- بند دوم: تحقق دادرسی عادلانه و متصفانه..... ۱۷۵

بند سوم: فلسفه برخورد خاص با اطفال ونوجوانان	۱۷۷
گفتار اول: تشکیل دادگاه اطفال	۱۷۸
گفتار دوم: انجام تعقیب و تحقیق توسط دادگاه	۱۸۰
گفتار سوم: اختیار دادگاه در تشکیل پرونده شخصیت برای اطفال	
بزهکار	۱۸۱
گفتار چهارم: احضار طفل متهم از طریق اولیای قانونی	۱۸۱
گفتار پنجم: تعیین وکیل برای طفل بزهکار	۱۸۳
گفتار ششم: سری بودن دادرسی	۱۸۳
گفتار هفتم: امکان تخفیف اقدام تأمینی و تربیتی بعد از صدور حکم	۱۸۴
گفتار هشتم: نگهداری پیش از محاکمه	۱۸۵
گفتار نهم: حضوری بودن رأی	۱۸۶
بند دوم: خروجی اطفال ونوجوانان از باب اصلاح و تربیت	۱۸۷
بخش چهارم: مزایا و معایب قوانین در خصوص اطفال ونوجوانان	۱۸۹
بخش پنجم: پیشنهادها در خصوص بهینه کردن قوانین و تربیت	
بزهکاران نابالغ	۱۹۵
منابع	۲۰۱

پیشگفتار

به یاری حضرت حق توفیقی حاصل گشت که در راستای توجهات دین مقدس اسلام و سیاست های نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در توجه به ارزش های شخصیت اطفال و نوجوانان، برخورد لازم بدانم مجموعه ای از مباحث حقوق جزا را تحت عنوان «بزهکاری اطفال» تدوین و تقدیم دارم، تا به نوبه ی خود در این مورد خدمتی هرچند کوچک داشته باشم. شرایط خاص اطفال و نوجوانان به عنوان موجودات انسانی متفاوت از افراد بزرگسال که شخصیت، استعداد، روان و جسم آنها در حال شکل گیری، رشد و شکوفایی است، سبب گردیده تا رویکرد نظام عدالت در مواجهه با آنان در موقعیت های گوناگون بزهکاری، بزه دیدگی و یا شاهد و مطلع بودن از جرم مبتنی بر یک سیاست افتراقی باشد.

کودکان و نوجوانان سرمایه های معنوی جامعه می باشند و سلامت روح و جسم آنها، تضمین کننده ی سلامت جامعه در آینده است بنابراین مسائل آنان از جمله مسائلی است که باید به آنها توجه ویژه ای مبذول داشت. اهمیت توجه به اطفال به عنوان آینده سازان جامعه بر هیچ کس پوشیده نیست. در واقع تعالی و رشد جامعه در گرو آموزش و پرورش و تربیت اطفال آن جامعه می باشد، در متون کیفری اغلب وقتی سخن از اطفال به میان می آید، اطفال معارض با قانون در ذهن خطور می کند (اطفال بزهکار). اطفال معارض با قانون گروههایی از اطفال هستند که با رفتار خود نظم جامعه را مختل می نمایند و مرتکب بزه می شوند، نگاهی عمیق تر به مسئله اطفال توجه ما را به طیف وسیعتری از اطفال می نماید که قربانی جرایم (Victime) مختلف می گردند (بزه دیدگان).

از مسائل مهم امروزی که توجه بسیاری از اندیشمندان و جرم شناسان را به خود معطوف داشته است، موضوع بزهکاری اطفال می باشد. در واقع اطفال، با توجه به شرایط فیزیکی، روحی، روانی و عدم رشد قوای عقلی خود، بیش از

سایر افراد در معرض بزه دیدگی قرار دارند و به همین دلیل نیازمند نگاه ویژه در سطوح مختلف، چه در مرحله ی قانونگذاری، چه در فرآیند رسیدگی و چه از سوی نهادهای مختلف اجرایی می‌باشند، زیرا از طرفی این حمایت ویژه و تأمین خسارت و تشفی خاطر اطفال بزه دیده، آنها را از بزه دیدگی مکرر که معلول طفولیت، ضعیف، انزوا و بزه دیدگی نخستین آنها است، مصون می‌نماید و از طرف دیگر، مانع گرایش آنها به بزهکاری و گسترش بزهکاریشان می‌شود. وضعیت کودکان معارض با قانون (بزهکار)، به دلایل تفاوت های اساسی آنها با بزرگسالان، همواره مورد توجه حقوق داخلی و بین المللی بوده اند. در مجموع بحث بزهکاری اطفال و تلاش برای یافتن روش ها و راه حل های مناسب، جهت جلوگیری از این پدیده، دارای پیشینه ی تاریخی بلندی است. علی رغم تلاش های انجام یافته در این زمینه، هنوز موفقیت های جدی حاصل نگردیده است. شناسایی شخصیت اطفال و نوجوانان بزهکار و پی بردن به علل ارتکاب بزهکاری آنان، از مهمترین وظایف هر دادرس دادگاه اطفال است لذا اهمیت دوران کودکی در شکل گیری شخصیت انسان ایجاب می‌کند که نظام دادرسی خاصی با در نظر گرفتن شرایط خاص کودک، در رسیدگی به جرایم او اعمال شود.

امروز مسأله ی اطفال بزهکار و بزه دیده در جامعه ما موضوعیت دارد، جمعیت ایران، جوان است (بنا به گزارش واحد جمعیت سازمان ملل ۳۵/۲٪ جمعیت ایران در سال ۱۳۸۲ زیر سن ۱۴ سال سال داشتند). بنابراین تعداد قابل توجهی از شهروندان ایرانی بالقوه مشمول حقوق کیفری اطفال (صغار) هستند، به عبارت دیگر آمار تابعان این رشته تخصصی از حقوق کیفری قابل توجه است. بحث حقوق کیفری اطفال به عنوان یک رشته مستقل علوم جنایی حقوق کیفری در چند دهه اخیر از دو جهت مورد توجه قرار گرفته است؛ یکی از این جهت که اطفال به لحاظ صغر سن و کودکی در مقابل جرایم، نسبت به بزرگسالان آسیب پذیرترند و بنابراین بحث بزه دیدگی اطفال مطرح می‌شود و جنبه های حمایتی از صغار مورد توجه قانونگذار واقع شود. از طرفی افزایش

روز افزون بزهکاری اطفال و نوجوانان، ضرورت حمایت های تربیتی و آموزشی از اطفال بزهکار، بحث کنترل بزهکاری اطفال و مراجع قضایی و ... ضرورت پرداختن به این مسائل را دو چندان کرده است در کتاب حاضر، این احساس مسئولیت در مؤلف باعث گردیده که علی رغم وجود آثاری در این زمینه، مسائل ماهوی مربوط به اطفال بزهکار، مسائل شکلی و تشکیلات قضایی مربوطه، تحت عنوان بزهکاری اطفال در پنج فصل به شرح ذیل به آنها پرداخته و تدوین گردد:

فصل اول - کلیات و تعاریف بزهکاری اطفال.

فصل دوم - تقسیم بندی جرایم اطفال و نوجوانان.

فصل سوم - عوامل مؤثر در بزهکاری اطفال و نوجوانان.

فصل چهارم - راهکارهای پیشگیری از جرایم اطفال و نوجوانان.

فصل پنجم - رسیدگی به جرایم اطفال در ایران.

مقدمه

اسلام بر اهمیت حفظ شئون کودک و تنظیم قواعد رفتاری با وی تأکید فراوان نموده است. قرآن کریم به پاک‌ی نهاد کودک در هنگام تولد و خالی بودن آن از هر آلاشی، اشاره نموده و تربیت کودک را از این جهت که این نهاد پاک قادر است خوبی‌ها و بدی‌ها را با چشم و گوش و عقل خویش بپذیرد، واجد اهمیت دانسته است. حضرت علی (ع) در اهمیت دوران کودکی و نوجوانی چنین فرموده‌اند: «قلب نوجوان مانند زمینی خالی است که هر چه در آن افکنده شود، می‌پذیرد». در جوامع امروزی مسأله‌ی توجه به اطفال بزهکار یکی از با اهمیت‌ترین معضلات مطرَح در حوزه سیاست‌گذاری‌های حقوقی، سیاسی، اجتماعی، امنیتی و بهداشتی روانی جامعه می‌باشد. جامعه‌ی ایران اسلامی علی‌رغم برخورداری از فرهنگ غنی اسلامی و اصول تربیتی و اخلاقی اسلامی و تلاش اندیشمندان و مسئولین امر در جهت از بین بردن زمینه‌های بروز بزهکاری و هدایت و ارشاد کودکان و نوجوانان از این عارضه اجتماعی مصون نبوده، با توجه به درصد بالای کودکان و نوجوانان جامعه‌ی ما، همچنین رشد سریع تکنولوژی و تحولات رسان‌ای و ارتباطی، انتقال زمینه‌های انحرافات اخلاقی و بزهکاری از جامعه‌ای به جامعه‌ی دیگر بر پیچیدگی‌های موضوع و دشواری مقابله با این مشکل بزرگ اجتماعی افزوده است. براین اساس و براساس وظیفه‌ی اسلامی و دینی خود، لزوم مطالعه و تحقیق ریشه‌یابی و شناخت دقیق علل و عوامل بروز این پدیده ضد اجتماعی در راههای پیشگیری و درمان آن و همچنین در راستای توجه و تأمل در دستورات تربیتی اسلامی و توصیه‌ها و روایات ائمه معصومین در جهت توجه به داشتن جامعه‌ای پاک و سالم و عاری از کجروی‌ها و انحرافات و بزهکاریها اینجانب سعی داشته‌ام با استفاده از تجارب چند ساله‌ی خود و با استفاده از روش کتابخانه‌ای از جمله استفاده از کتاب‌های تخصصی و مقالات معتبر علمی پژوهشی و استفاده از

جزوات اساتید برتر دانشگاه های کشور نسبت به اداء دین خود اقدامی بنمایم. امیدوارم که مورد قبول جامعه ی حقوقی قرار گرفته و برای همه ی عزیزانی که آزاد اندیشه در این وادی، پژوهش می نمایند مفید واقع شود.

در پایان، خاضعانه از اساتید محترم و دانشجویان تقاضا دارم که به منظور هرچه پربارتر کردن این اثر ایرادانی که یقیناً بر آن وارد می باشد، متذکر شده و موجبات امتنان اینجانب را فراهم نمایند.

مجتبی عباسی

عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور

www.ketab.ir